

Nr 374.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen; given Stockholms slott den 21 mars 1919.

Under återopande av bilagda statsrådsprotokoll över justitiedepartementsärenden vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas året näst före början av de fyra år, för vilka valen gälla, å den dag, under september månad, som i vallagen sägs.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 21 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren:

»I en till innevarande riksdag avlåten proposition (nr 121) har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om landsting, gående bland annat ut på att sammanföra landstingsvalen till en och samma dag. Propositionen föranledes av riksdagens skrivelse den 19 juni 1918 (nr 454) med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning av frågan om införande av en för hela landet gemensam valdag på hösten, alternerande för valen till andra kammaren och landstingsmannavalen. Till vinnande av det i nämnda riksdagsskrivelse uttalade syftemål hemställer jag om framläggande inför riksdagen av förslag därom, att jämval valen till andra kammaren enligt § 17 riksdagsordningen, d. ä. de *ordinarie* allmänna valen, skola för de år, då valen äga rum, förläggas till samma dag, som chefen för civildepartementet föreslagit för valen till landstingen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den slutliga behandlingen av det från år 1917 års riksdag vilande grundlagsförslaget angående fyra-årig valperiod för andra kammaren vid 1918 års lagtima riksdag, med hänsyn till sammanhanget mellan de båda frågorna, uppskjutits i avvaktan på proposition i sistnämnda syfte.

I den nyssnämnda på föredragning av chefen för civildepartementet framlagda propositionen nr 121 föreslås den tredje söndagen i september månad såsom gemensam valdag för de alternerande valen till andra kammaren och till landstingen. De motiv, som till stöd för detta förslag av chefen för civildepartementet förebragts, gälla i tillämpliga delar lika väl för de förra valen som för de senare. Det torde därför vara tillfyllest att för motiveringen hänvisa till det protokoll över civilärenden den 21 februari 1919, som är bilagt omförmälda proposition.

Emellertid framställer sig, då fråga är om gemensam valdag för andra kammaren, jämväl det spörsmålet, huru skall förfaras, när Konungen med *upplösande* av kammaren förordnar om nya val till densamma i hela riket. Frågan har icke tidigare i detta sammanhang berörts, men bör tydligen upptagas till besvarande. Möjligen kan ifrågasättas att för detta fall låta de tidigare bestämmelserna fortfarande äga bestånd. Å andra sidan kan det emellertid icke förnekas, att fastställandet av en gemensam valdag även vid upplösningssval skulle i åtskilliga avseenden befrämja den reda och stadga i valförhållandena, som vid dessa val lika väl som vid ordinarie val är önskvärd. Jag stannar därför vid att föreslå såsom regelmässigt tillvägagångssätt, att Konungen efter upplösning av andra kammaren har att till gemensam dag för val över hela riket utsätta en sön- eller helgdag.

Enligt vad chefen för civildepartementet föreslår, skall för vissa fall beredas möjlighet till undantag från det allmänna stadgandet om viss bestämd valdag. Samma skäl, som härför anföras med hänsyn till landstingsmannavalen, föreligga även beträffande valen till andra kammaren. Sålunda bör, jämväl vad beträffar dessa, åt städernas magistrater medgivnas befogenhet att utsätta valet till att äga rum å lördagen (resp. söckendagen) närmast före den gemensamma valdagen. För landstingsmannavalen föreslås vidare, att, då förhållandena onekligen i undantagsfall kunna vara sådana, att å en viss ort verkliga olägenheter kunna vara förknippade med valens hållande å den lagstadgade tiden, kommunalstämma eller stadsfullmäktige, respektive allmän rådstuga må kunna med två tredjedelars majoritet besluta utsättande av annan dag under valmånaden. Såsom en motsvarighet härtill torde för de ordinarie andrakammarvalen böra stadgas, att, där synnerliga skäl föreligga, Kungl. Maj:t må för viss valkrets utsätta annan valdag under

september månad än den för riket i övrigt gällande. Ett sådant stadgande överensstämmer dessutom med vad av konstitutionsutskottet vid 1918 års lagtima riksdag föreslagits. Vid upplösningsval borde Kungl. Maj:t likaledes kunna i de avsedda undantagsfallen förordna annan valdag än den för riket i gemen av Kungl. Maj:t fastställda.

Det synes mig uppenbart, att en ändring av grundlag måste anses vara av nöden för genomförandet av föreskriften om gemensam valdag vid valen till riksdagens andra kammare. Det vore nämligen att inlägga en alldeles ny betydelse i 17 § 1 mom. riksdagsordningen, därest man förmenade att, med bibehållande av denna paragraf oförändrad, genom en ändring blott i vallagen reformen i fråga skulle kunna åvägabringas. Jag föreslår därför en sådan omformulering av sagda grundlagsparagraf, som uttryckligen är inriktad på den nya anordningen.

Att giva stadgandena angående själva den bestämda dagen för de samtida riksdagsmannavalen grundlags karaktär, torde emellertid icke vara lämpligt. Därmed skulle nämligen, ifall erfarenheten gäve vid handen, att olägenheter i ett eller annat avseende vore förenade med tillämpningen av dessa hittills oprövade stadganden, erforderliga ändringar i dem försvåras. Jag föreslår sålunda, att i riksdagsordningen § 17 mom. 1 införes endast en hänvisning till vallagens stadganden i ifrågavarande avseende. De ändringar i vallagen, som för syftemålet uppnående äro nödiga, torde lämpligen bära införas i lagens 42 §.

Därest riksdagen till vilande antager förslaget till förändring av nämnda grundlagsparagraf samt efter närmast följande nya allmänna val till andra kammaren slutgiltigt bifaller detsamma, ävensom antager förslaget till förändring av 42 § i vallagen, kan bestämmelsen om den gemensamma valdagen, vad andra kammaren beträffar, komma i tillämpning vid de därpå följande allmänna valen. Såsom av chefen för civildepartementet i det vid propositionen angående landstingsvalen fogade yttrandet omnämnes, skulle den första tillämpningen å landstingsmannavalen infalla år 1922, medan ordinarie andrakammarval komme att i fortsättningen alternera med landstingsmannavalen under år med jämn slutsiffra.

Departementschefen uppläste därefter förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen samt förslag till ändrad lydelse av 42 § lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 (nr 36) samt hemställde, att det förstnämnda förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning samt att förslaget till ändring i vallagen måtte såsom bilaga åtfölja propositionen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gustaf Sandström.

Bilaga.

Förslag

till

lag om ändring av 42 § i lagen om val till riksdagen
den 26 maj 1909 (nr 36).

Härigenom förordnas, att 42 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 skall erhålla följande ändrade lydelse:

42 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt i fall, som i 36 § 1 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av Konungen bestämmes.

I stad må dock, därest magistraten eller, i fråga om val enligt 36 § 1 mom. riksdagsordningen, Konungen på magistratens hemställan så förordnar, valen förrättas å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten och i annan stad de deputerade, som i 71 § här nedan avses.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält.
